

1.6. Baudžiamojo persekiojimo pagrindumas savivaldybių tarybų narių išlaidų bylose: teisinis kvalifikavimas ir sisteminės spragos

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Viešosios teisės institutas

Laura Matjošaitytė

El. paštas: laura_matjosaityte@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-06

Santrauka. Straipsnyje analizuojama savivaldybių tarybų nariams 2025 m. teismų nagrinėtose bylose taikyta baudžiamoji atsakomybė. Remiantis aktualiausia teismų praktika, analizuojami trijų nusikalstamų veikų – piktnaudžiavimo, turto pasisavinimo ir dokumentų klastojimo – kvalifikaciniai požymiai, atskleidžiama, su kokiais probleminiais aspektais teismai susiduria kvalifikuodami šias nusikalstamas veikas ir kokias teisinės pasekmes sukelia naujas teisinis reglamentavimas, įtvirtintas Baudžiamojo kodekso 228 straipsnyje.

Reikšminiai žodžiai: savivaldybės taryba; savivaldybės tarybos narys; baudžiamoji atsakomybė; „čekiukų“ bylos; piktnaudžiavimas; turto pasisavinimas; dokumentų klastojimas, savivaldybės tarybos nario atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės; savivaldybės tarybos nario įgaliojimų nutūkimas anksčiau termino; baudžiamoji atsakomybė; baudžiamojo poveikio priemonės.

Išvadas

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (toliau – VSI) ir kituose teisės aktuose įstatymų leidėjas yra numatęs, kad savivaldos teisė įgyvendinama per savivaldybių institucijas – savivaldybių tarybas, kurias sudaro tarybų nariai, turintys Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir kituose įstatymuose apibrėžtas teises, pareigas ir veikiantys pagal nustatytą kompetenciją.

Kadangi savivaldybių tarybų nariai, vykdydami įstatymuose jiems nustatytas pareigas, neretai patiria tam tikrų su veikla susijusių išlaidų, įstatymų leidėjas 2019–2023 m. savivaldybių tarybų narių kadencijos laikotarpiu galiojusio Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 26 straipsnio 2 dalies redakcijoje buvo įtvirtinęs nuostatą, kad „tarybos nariui su jo, kaip tarybos nario, veikla susijusioms kanceliarijos, pašto, telefono, interneto ryšio, transporto, biuro patalpų nuomos išlaidoms apmokėti, kiek jų nesuteikia ar tiesiogiai neapmoka savivaldybės administracija, kas mėnesį gali būti skiriama išmoka, už kurią atsiskaitoma ne rečiau kaip vieną kartą per tris mėnesius. Šios išmokos dydis ir atsiskaitymo tvarka nustatomi reglamente.“¹ Taigi įstatymų leidėjas nustatė ne tik tai, kad savivaldybių tarybų nariai turi būti aprūpinami reikiamu inventoriumi, bet ir tai, kad jo nesuteikęs jiems turi būti mokama kompensacija.

1 Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994 m. liepos 7 d., Nr. I-533), *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049.

Visgi, kaip atskleidė pernai teismuose gausiai nagrinėtose bylose priimtų nuosprendžių analizė, anuomet VSĮ įtvirtintas teisinis reguliavimas buvo ydingas, stokojo aiškumo, apibrėžtumo ir skaidrumo, nors viena iš tinkamo įstatymo laikymosi sąlygų būtent ir yra jo aiškumas, suprantamumas ir neprieštaringumas. Galiausiai ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą pažymėjo, kad „teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinamas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius“².

Šiuo atveju nei VSĮ, nei savivaldybių tarybų veiklos reglamentuose nebuvo numatyta tvarkos, įtvirtinančios, kad savivaldybės tarybos narys, teikdamas ataskaitas savivaldybės apskaitos skyriui, turi pareigą pateikti ir informaciją apie savo veiklai naudojamą transporto priemonę, jos vidutines degalų sąnaudas, vykimo maršrutus ar nuvažiuotą atstumą, pilamų degalų rūšį ir miestą, kuriame turi būti pilami degalai. Taip pat nebuvo nustatyta pareiga degalus įsigyti konkrečioje savivaldybėje ar tik toje teritorijoje, kurioje vykdoma tarybos nario veikla, todėl jie galėjo būti įsigijami vienoje savivaldybėje, o faktiškai sunaudojami kitoje. Dėl teisinio reguliavimo stokos nebuvo galimybių patikimai susieti degalų įsigijimo fakto su konkrečiais tarybos nario veiklos veiksmais ar maršrutais. Galiausiai dėl VSĮ įtvirtintos išlaidų pagrindimo sistemos neaiškumo, detalių išaiškinimų nebuvimo ir t. t. VSĮ nustatytas teisinis reguliavimas buvo interpretuojamas skirtingai – į tai, be kita ko, antikorupcinio vertinimo išvadoje 2025 m. pavasarį dėmesį atkreipė ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, konstatuodama, kad „skirtingo dydžio išmokas savo nariams nustačiusios savivaldybės tarybos įvairiai bei plečiamai reglamentavo ir galimas kompensuoti išlaidas, jų rūšis, tačiau tinkamai nedetalizavo jų pagrįstumo, teisėtumo kontrolės procedūrų, nenumatė visapusiškai skaidrios atskaitomybės už išmokų iš savivaldybės biudžeto lėšų panaudojimą“³.

Nemažai diskusijų sukėlė ir tai, kad įstatymų leidėjas, užuot VSĮ apibrėžęs savivaldybės biudžeto lėšų skyrimo ir atitinkamos kontrolės, taikytinos savivaldybių taryboms, mechanizmą, tai patikėjo atlikti savivaldybių taryboms vietos lygiu priimamuose teisės aktuose (savivaldybių tarybų veiklos reglamentuose), nors tokios konstitucinės funkcijos perdavimui nebuvo pakankamo teisinio pagrindo.

Galiausiai, jeigu įstatymų leidėjas būtų laiku išsprendęs daugybę diskusinių klausimų ir VSĮ įtvirtintas teisinio aiškumo bei apibrėžtumo stokojantis teisinis reguliavimas būtų buvęs pakeistas, 2025 m. daugiau nei trečdaliui 2019–2023 m. kadencijos savivaldybių tarybų narių nebūtų pririekę aiškintis teisėsaugos institucijoms ir teismams dėl gautų išmokų pagrįstumo, o jų veiksmas nebūtų buvę vertinami kaip pažeidžiantys Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą teisinės valstybės principą, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1–3 punktus, Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso

2 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas, TAR, 2017-03-15, Nr. 4356.

3 Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2025 m. kovo 29 d. antikorupcinio vertinimo išvada Nr. 4-01-2538, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 55-1049.

4 straipsnio 1, 3, 5 ir 7 punktus, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 4 ir 5 punktus ir to paties įstatymo 26 straipsnio 2 dalį, taip pat reglamentuose numatytą analogišką kaip įtvirtinta VSĮ išlaidų apmokėjimo tvarką. Savivaldybių tarybų nariai nebūtų sulaukę kaltinimų, kad sulaužė duotą priesaiką. Jų veiksmai nebūtų buvę traktuojami kaip turtinės naudos siekis, kaip veikimas priešingai savivaldybių interesams, kaip piktnaudžiavimas, dokumentų klastojimas ir panaudojimas ir jiems patikėto svetimo, savivaldybių administracijoms priklausančio turto pasisavinimas. Savivaldybių tarybų nariai nebūtų sulaukę kaltinimų, kad sumenkino savivaldybių, kaip juridinių asmenų, autoritetą, nebūtų susidaręs įspūdis apie nevaržomą valstybės tarnautojų ir tarybos narių savivalę, kaip ir nebūtų buvusios demonstruojamos nuostatos nesilaikyti įstatymų ir kitų teisės aktų. Galiausiai savivaldybių tarybų narių veiksmai nebūtų buvę kvalifikuojami per baudžiamojo įstatymo prizmę kaip Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 182, 183, 228 ir 300 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų, dėl kurių šiuo metu STT atlieka ikiteisminius tyrimus 31 savivaldybėje ir įtarimai yra pareikšti 30 esamų ar buvusių savivaldybių tarybų narių, o net 19 baudžiamųjų bylų apkaltinamieji teismo nuosprendžiai jau įsiteisėję ir vykdomi. Be to, savivaldybių tarybų narių veiksmų kvalifikavimas nebūtų toks skirtingas, kai, pavyzdžiui, vienais atvejais teisinis pagrindas pradėti savivaldybių tarybų narių baudžiamąją persekiojimą surandamas, o kitais atsakomybės klausimai sprendžiami remiantis civilinės teisės normomis arba tarybos nariai apskritai atsakomybės išvengia, nors, kaip pažymi teismai, „teisinėje sistemoje dažnai taikomas „leidžiama viskas, kas neuždrausta“ principas (lot. *nullum crimen sine lege*), kuris reiškia, kad asmeniui gali būti taikoma atsakomybė tik už tuos veiksmus, kurie aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinti įstatyme kaip neteisėti. Nesant konkrečių reikalavimų detalčiai atsiskaityti už turėtas išlaidas, tokie veiksmai savaime negali būti traktuojami kaip neteisėti.“⁴

1.6.1. Piktnaudžiavimo požymiai savivaldybių tarybų narių veiksmuose

Teismai baudžiamosiose bylose priimamuose nuosprendžiuose dažnai pažymi, kad „savivaldybės tarybos nariai yra atsakingi už valstybinių įgaliojimų vykdymą, sąžiningą visuomenės reikalų tvarkymą, ekonominę gerovę ir pan., jiems imperatyviai teisės aktais keliama skaidrumo, lygiateisiškumo, pareigingumo, atsakingumo reikalavimai, todėl tokių asmenų veiksmai, kuriais jie savo tarnybinę padėtį, suteiktas teises ir įgaliojimus panaudoja priešingai savivaldybės ir valstybės interesams, laikytini Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimu“⁵. Kita vertus, tai gali užtraukti ir baudžiamąją atsakomybę.

Vienas pagrindinių baudžiamojo įstatymo straipsnių, taikomų kvalifikuojant savivaldybių tarybų narių veiksmus, susijusius su atitinkamų išmokų įgijimu, yra BK 228 straipsnis, kurio 1 dalyje įstatymų leidėjas yra numatęs, kad „valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė,

4 Kauno apygardos teismo 2025 m. rugpjūčio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-188-593/2025.

5 Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-358-627/2024.

Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų⁶. Savivaldybės tarybos nariui padarius veiką siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, tačiau nesant kyšininkavimo požymių ir tokiai veikai sukėlus aptariamo straipsnio 1 dalyje nurodytus padarinius, veiksmai kvalifikuojami pagal BK 228 straipsnio 2 dalį ir užtraukia baudą arba laisvės atėmimą iki šešerių metų⁷.

Piktnaudžiavimas, kaip nusikalstama veika, savivaldybės tarybos nario gali būti padaromas tiek piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi, tiek viršijant teisės aktuose jam suteiktus įgaliojimus.

Teismų praktikoje neretai akcentuojama, jog „piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi koncepcija baudžiamojoje teisėje suponuoja išvadą, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo tyčia veikia tarnybai priešingais tikslais dėl korupcinių ar kitų panašių paskatų, rodančių akivaizdų nesąžiningumą atliekant tarnybines pareigas“⁸. Kadangi savivaldybės tarybos narys šiuo aspektu prilygintinas valstybės tarnautojui, remiantis per ikiteisminius tyrimus surinktais duomenimis vertinama, jog jis „supranta, kad naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais, numato, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, juridiniam, fiziniam asmeniui ar kitam <...> subjektui, ir šios žalos nori (tiesioginė tyčia) arba nenori, bet sąmoningai leidžia jai atsirasti (netiesioginė tyčia)“⁹, o dėl to jo veiksmai kvalifikuojami kaip BK 228 straipsnyje numatyta nusikalstama veika.

Visgi svarbu pabrėžti, kad piktnaudžiavimo, kaip nusikalstamos veikos, sudėtis yra materiali. Kaip pažymi LAT, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi savo esme yra drausminis nusižengimas, užtraukiantis baudžiamąją atsakomybę tuo atveju, jei dėl asmens veiksmų didelę žalą patiria valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo¹⁰. Kitaip tariant, ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis savivaldybės tarybos nario elgesys yra pripažįstamas nusikaltimu valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. Tam, kad savivaldybės tarybos nario veiksmai būtų vertinami ne taikant tarnybines, administracines ar civilines atsakomybes, o pagal baudžiamosios teisės normas, būtina nustatyti subjektyvųjį piktnaudžiavimo, kaip nusikalstamos veikos, požymį – didelę žalą, kuri gali būti tiek turtinė, tiek neturtinė.

Kaip pažymima aktualioje teismų praktikoje, „BK 228 straipsnyje įtvirtintas didelės žalos požymis yra vertinamas, todėl jis kiekvienu atveju yra nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes“¹¹. Vis dėlto konstatuojant didelę turtinę žalą viskas vyksta gerokai paprasčiau – jeigu nustatoma, kad tarybos narys padarė 12 500 Eur ar didesnę turtinę žalą, laikoma, kad vienas

6 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000 m. rugsėjo 26 d., Nr. VIII-1968), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

7 2025 m. spalio 18 d. įsigaliojusio nauja BK 228 straipsnio 2 dalies redakcija, t. y. bausmę švelninanti įstatymo norma, kuria sumažintas maksimalus laisvės atėmimo bausmės terminas, pakeitęs galimos skirti baudos ribas.

8 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-788/2021.

9 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-167-511/2025.

10 *Ibid.*

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-9-976/2020.

pagrindinių piktnaudžiavimo požymių – didelė žala – yra įrodytas. O neturtinė žala gali būti „pripažįstama didele, jeigu ji patiriama dėl Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimo, valstybės institucijų autoriteto sumenkinimo, jų darbo sutrikdymo, kai kyla esmingai žalingų padarinių valstybei, tarnybai ar asmeniui“¹², kitaip tariant, jos įrodinėjimas yra sudėtingesnis.

2025 m. bendrosios kompetencijos teismų priimtų nuosprendžių analizė atskleidė, kad dažnu atveju savivaldybės administracijai tarybos nario padaryta didelė žala konstatuota per neturtinės žalos prizmę, t. y. einant sudėtingesniu didelės turtinės žalos įrodinėjimo keliu, nes įstatymų leidėjas nei baudžiamajame įstatyme, nei kituose teisės aktuose nėra įtvirtinęs neturtinės žalos prezumpcijos. Vis dėlto, kaip pabrėžiama teismų praktikoje, neturtinės žalos konstatavimas negali apsiriboti tik abstrakčiais ar deklaratyviais teiginiais, nes tokia praktika „neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties“¹³.

Tai, kad didelė neturtinė žala turi būti pagrįsta ir aiški, pabrėžė ir LAT 2025 m. lapkričio 13 d. priimtoje nutartyje, kuomet, įvertinus savivaldybės tarybos nario atliktus veiksmus, buvo konstatuota didelė neturtinė žala, nes tarybos nario „atlikti veiksmai menkina Jonavos rajono savivaldybės autoritetą, reputaciją, nes jais sudarytos prielaidos manyti, kad asmeniniai valstybės tarnautojų interesai nustelbia viešuosius; kad sudarė išpūdį apie joje dirbančių valstybės tarnautojų ir tarybos narių nevaržomą savivalę, demonstravo nuostatą nesilaikyti įstatymų ir kitų teisės aktų; jis ne tik nesilaikė jo tarnybinių veiklų reglamentuojančių teisės aktų nuostatų, bet ir padarė du nusikaltimus, t. y. visą savivaldybės tarybos nario kadencijos laikotarpį – ketverius metus nuolat klastojo tikrus dokumentus ir, juos panaudojęs, pasisavino svetimą – Jonavos rajono savivaldybės administracijai priklausančią turtą, kurio vertė artima didelei turtinei žalai (12 500 Eur) <...> didelė neturtinė žala buvo padaryta juridiniam asmeniui, be kita ko, sudarant pagrįstą pagrindą visuomenei manyti, kad savivaldybės tarybos nariai, prilyginami valstybės tarnautojams, netinkamai naudoja jiems skiriamas lėšas, taip pasisavindami jiems nepriklausančias lėšas, o tai neabejotinai turėjo įtakos neigiamam požiūriui į Jonavos rajono savivaldybę kaip valstybės instituciją.“¹⁴

Galiausiai tais atvejais, „kai valstybės tarnautojas piktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi, jis padaro žalą ne tik tai įstaigai, kurioje dirba, bet ir tokiais savo veiksmais menkina viso valstybės aparato autoritetą, o dėl tokio tarnautojo elgesio kilęs atgarsis visuomenėje sutrikdo sklandų ne vienos, o daugelio valstybės institucijų darbą. Apie visų valstybės politikų, tarp jų ir savivaldybių tarybų narių, elgesio atitiktį valstybės deklaruojamoms vertybėms visuomenė sprendžia pagal atskirų valstybės tarnautojų elgesį. Pasklidus informacijai apie aukštas pareigas einančio asmens nusikalstamus veiksmus, visuomenei atsiranda pagrindas manyti, kad asmeniniai valstybės tarnautojų interesai nustelbia viešuosius, gali būti daromi ir kiti, ne mažiau pavojingi nusikaltimai.“¹⁵

Taigi, atliekant tarybos nario veiksmų teisinį vertinimą piktnaudžiavimo, kaip

12 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-489/2025.

13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-689/2019.

14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-167-511/2025.

15 Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-64-627/2026.

nusikalstamos veikos, kontekste būtina įvertinti, ar iš tiesų pakanka duomenų išvada apie savi-valdybei padarytą didelę žalą. Kitokia praktika, kaip ne kartą yra pažymėjęs LAT, nebus laikytina „atitinkančia baudžiamųjų įstatymų paskirtį“¹⁶.

Visgi, atlikus savivaldybių tarybų narių byloje 2025 m. priimtų nuosprendžių analizę, pastebima, jog nemaža dalis tarybos narių padarytos didelės žalos kildinama iš neturtinės žalos, kuri neretai apibrėžiama abstrakčiais teiginiais, neatskleidžiant, kuo ir kaip ji pasireiškė. O vertinant tai, kad didelės žalos nustatymas yra vienas pagrindinių kriterijų, leidžiančių savivaldybės tarybos nario veiksmus kvalifikuoti pagal BK 228 straipsnį, kyla nemažai abejonių, ar tais atvejais, kai ji nėra pakankamai aiškiai nustatyta ir apibrėžta, egzistuoja piktnaudžiavimo, kaip nusikalstamos veikos, sudėties požymių visuma ir savivaldybių tarybų nariai yra pagrįstai traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Juolab kad baudžiamajame procese taikomas *in dubio pro reo* principas, pagal kurį apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, veika kvalifikuojama pagal kaltinimą, kurio požymiai nėra nustatyti, o visos abejonės, kurių negalima pašalinti, turi būti aiškinamos kaltinamojo naudai.

1.6.2. Turto pasisavinimo įžvalgos savivaldybių tarybų narių veiksmuose

Nors vienas pagrindinių baudžiamajo įstatymo straipsnių, pagal kurį kvalifikuojami savivaldybių tarybų narių veiksmai „čekiukų“ byloje, yra BK 228 straipsnis, tų veiksmų vertinimas atliekamas ir atsižvelgiant į BK 182–183 straipsnius. Kadangi BK 182 straipsnio taikymas iš principo didelių kvalifikavimo problemų nekelia, šiame darbe didesnis dėmesys skiriamas savivaldybės tarybos nario veiksmų kvalifikavimui kaip BK 183 straipsnyje numatytam svetimo turto ar turtinės teisės pasisavinimui.

Nors, remiantis per daugelį metų išgryninta teismų praktika, turto pasisavinimu laikomas „neteisėtas, neatlygintinas kaltininkui svetimo, jam patikėto ar buvusio jo žinioje turto, turtinės teisės pavertimas savo turtu ar savo turtine teise, pažeidžiant turto patikėjimo ar perdavimo jo žiniai sąlygas“¹⁷, tačiau savivaldybių tarybų narių veiksmus vertinant turto pasisavinimo, kaip nusikalstamos veikos, kontekste kyla rimtų abejonių, ar tie veiksmai išties kvalifikuotini pagal BK 183 straipsnį.

Viena vertus, savivaldybių tarybų nariai dėl einamų pareigų ir statuso įgyja atitinkamo dydžio piniginių lėšų (savivaldybės turto), kurios gali būti naudojamos „išimtinai tik reglamente nurodytoms išlaidoms, susijusioms su tarybos nario veikla, kompensuoti, pateikiant tokias išlaidas pagrindžiančius tikrus dokumentus. Bet koks pinigų, skirtų tik tarybos nario veiklai, panaudojimas kitoms, nuteistojo subjektyviu vertinimu, būtinoms jo veiklai vykdyti, reikmėms yra nesuderinamas su tarybos nario veiklos finansavimo tvarka“¹⁸ ir, kaip teismai konstatavo savivaldybių

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021.

17 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000 m. rugsėjo 26 d., Nr. VIII-1968), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

18 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-167-511/2025.

tarybų narių atžvilgiu priimtuose nuosprendžiuose, užtraukia BK 183 straipsnyje numatytą baudžiamąją atsakomybę.

Kita vertus, BK 183 straipsnyje numatyta nusikalstama veika siejama visų pirma su asmeniui patikėtu ir, antra, jam svetimu turtu. Šiuo konkrečiu atveju savivaldybių tarybų nariams atitinkamas savivaldybių turtas bendrąja prasme nebuvo patikėtas ar laikinai suteiktas pasaugoti ir pan. Galiausiai, jei savivaldybės tarybos nariui atitinkamos piniginės lėšos (turtas) ir buvo patikėtas, tai dar nereikia, kad jam turi būti taikoma baudžiamajame įstatyme numatyta atsakomybė. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai žalą, jeigu ji, kaip savivaldybės tarybos nario veiksmų pasekmė, buvo padaryta, galima atlyginti civilinės teisės priemonėmis.

Vienas iš tokių atvejų aptartas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.237 straipsnio 1 dalyje. Joje numatyta, jog asmuo, kuris be teisinio pagrindo savo veiksmais ar kitokiu būdu tyčia ar dėl neatsargumo įgijo tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti, privalo visa tai grąžinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta, išskyrus CK nustatytas išimtis. Vadinasi, tais atvejais, kai tarybos narys lėšas ar dalį jų įgijo be pagrindo, jis jas, remiantis minėta CK norma, gali grąžinti savivaldybės administracijai, o tuo atveju, kai tai atlikti atsisako, pati savivaldybės administracija gali inicijuoti atitinkamą procesą, paremtą civilinio proceso teisės normomis, dėl be pagrindo įgytų sumų išreikalavimo iš savivaldybės tarybos nario.

Taigi, kai įstatymų leidėjas teisės aktuose yra įtvirtinęs aiškią galimybę išreikalauti iš tarybos nario jo nepagrįstai įgytas lėšas civilinės teisės reglamentuojamomis priemonėmis, civilinės teisės normos yra veiksmingos „atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis“¹⁹, tarybos nario patraukimas baudžiamojon atsakomybėn, kaip *ultima ratio*, kelia rimtų abejonių. Panašus požiūris atsispindi ir 2025 m. bendrosios kompetencijos teismų formuojamoje praktikoje, akcentuojant, kad „situacijos, kai padaryti nedidelio pavojingumo nusižengimai kriminalizuojami kaltinant asmenį nusikalstamos veikos padarymu, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, neįvertinant kitų teisės šakų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises, nėra teisingos, tai neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties“²⁰. Galiausiai ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis“²¹ (turimos omenyje administracinės, drausminės, civilinės sankcijos ar visuomenės poveikio priemonės ir pan.).

Dar vienas aspektas, keliantis abejonių dėl tarybos nario veiksmų kvalifikavimo kaip turto pasisavinimo, yra susijęs su tuo, kad tarybos nariui mokama išmoka bendrąja prasme nėra turtas, kuris jam patikimas arba yra jo žinioje. Dažnai tarybos nariams išmokos išmokamos avansu.

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025.

20 *Ibid.*

21 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas, TAR, 2017-03-15, Nr. 4356.

Tai, viena vertus, galima prilyginti daliai turtinės vertybės, duodamos pinigine išraiška būsimo mokėjimo sąskaita vienos sutarties šalies kitai. Kita vertus, turto pasisavinimo dalykas yra kaltininkui patikėtas ar jo žinioje nusikalstamos veikos darymo metu buvęs svetimas turtas ar turtinė teisė, pavyzdžiui, dėl einamų pareigų, sutarčių ir panašiai – kaltininko valdomas svetimas turtas ar turtinė teisė, į kuriuos kaltininkas turi teisę.

Šiuo atveju avansas nėra savivaldybės tarybos nariams patikėtas ar jų žinioje buvęs savivaldybės turtas, o teisėtai, savivaldybės administracijos atstovų valiniu sprendimu į tarybų narių sąskaitas banke pervestos piniginės lėšos, kurioms atsiradus tarybos nario sąskaitoje atsiranda teisėtas pagrindas jomis disponuoti. Todėl kyla pagrįstų abejonių, ar tarybų narių veiksmai išties pagrįstai įvertinti kaip nusikalstamos veikos, numatytos BK 183 straipsnyje.

1.6.3. Dokumentų klastojimas

Trečiasis daugybę klausimų teisiniame diskurse keliantis baudžiamojo įstatymo straipsnis, taikomas visose be išimties 2025 m. teismų nagrinėtose „čekiukų“ baudžiamosiose bylose, yra BK 300 straipsnis, kuriame numatoma atsakomybė už netikro dokumento gamybą, klastojimą, laikymą, gabenimą, siuntimą, panaudojimą ar realizavimą. Kadangi „netikras ar suklustotas dokumentas teisinėje apyvartoje gali įtvirtinti netikrą informaciją, lemti neteisingų sprendimų priėmimą, suinteresuotų asmenų teisių pažeidimą“²², įstatymų leidėjas BK 300 straipsniu siekė „apsaugoti tokias vertybes, kaip dokumentų ir juose esančių įrašų tikrumas, informacijos dokumente patikimumas, ir taip užtikrinti normalią, teisingą dokumentų apyvartą“²³.

Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad teismų praktikoje „dokumentu laikomas kiekvienas rašytinis aktas, įtvirtinantis juridinę reikšmę turinčią informaciją, kuri pagal savo pobūdį ir reikšmę yra teisės, pareigos, teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo įrodymas, taip pat juridinių faktų ar juridinę reikšmę turinčių aplinkybių įrodymas“²⁴.

Vis dėlto ne bet kokie dokumentuose esančių duomenų iškraipymai (netikslumai) vertintini kaip dokumentų klastojimas. Nors suklustojus dokumentą sukuriama jo netikrumas arba jo turinio neteisingumas, 2025 m. kasacinio teismo praktikoje akcentuota, jog „jei dokumente įrašyti tikrovę neatitinkantys faktai negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių, toks dokumento suklustojimas nėra pavojinga veika baudžiamųjų įstatymų požiūriu, nes negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms, taigi neužtraukia baudžiamosios atsakomybės“²⁵. Kitaip tariant, vertinant tarybos nario veiksmus pagal BK 300 straipsnį, svarbu nustatyti kilusias pasekmes, ar buvo pateiktas tik „ne tas“ mokėjimo dokumentas ir pan.

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198-689/2019.

23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025.

24 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-169-689/2018.

25 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025.

Kaip atskleidžia 2025 m. nuosprendžių analizė, absoliuti dauguma savivaldybių tarybų narių, remiantis vietos reglamentų nuostatomis, turėjo pareigą savivaldybių administracijoms reguliariai (pavyzdžiui, kas tris mėnesius) teikti patirtas išlaidas, susijusias su tarybos nario pareigų atlikimu, pagrindžiančius dokumentus (sąskaitas, mokėjimo kvitus ir pan.).

Visgi, nepaisant to, kad savivaldybių tarybų veiklos reglamentuose nebuvo detalai reglamentuojama, kokius konkrečiai tarybos nario išlaidas pagrindžiančius įrodymus reikia pateikti ir kokie dokumentai nebus pripažinti kaip tinkami, kaip atskleidžia teismų praktika, kitų asmenų mokėjimo priemonėmis atliktų mokėjimo kvitų pateikimas su savivaldybės tarybos nario avanso apyskaitomis buvo įvertintas kaip BK 300 straipsnyje numatyta nusikalstama veika. Nors, svarbu pažymėti, mokėjimus patvirtinantys dokumentai buvo originalūs, nebuvo keisti ar padirbti. Taigi kodėl tarybų narių veiksmai, kuomet prie avanso apyskaitų pridedami kitų asmenų mokėjimo priemonėmis atliktus mokėjimus pagrindžiantys dokumentai, kurių pateikimo nedraudžia vietiniai teisės aktai, turėtų būti prilyginami BK 300 straipsnyje numatytai nusikalstamai veikai? Dar daugiau – nė vienoje byloje nebuvo konstatuota, kad savivaldybių tarybų nariai pačius mokėjimo dokumentus klastojo.

Kita vertus, nors tarybų nariai mokėjimo kvituose papildomų duomenų neįrašė, jų ne-klastojo, o prie avanso apyskaitų pridėjo tik originalius mokėjimo kvitus, teismų vertinimu, toks „duomenų <...> įrašymas į oficialius buhalterinės apskaitos dokumentus <...> tarybos narės išlaidų suvestines – bei tokių apskaitos dokumentų pateikimas <...> savivaldybės administracijos buhalterijai, laikytinas tokių dokumentų klastojimu ir suklastotų dokumentų panaudojimu“²⁶. Vis dėlto ar tikrai tais atvejais, kai dokumentai tikri, tačiau savivaldybės biudžeto lėšos panaudotos ne tarybos nario pareigoms vykdyti, t. y. forma neatitinka turinio, o yra tik priedanga, turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė pagal BK 300 straipsnį? Kitaip tariant, kyla nemažai abejonių dėl savivaldybių tarybų narių veiksmų kvalifikavimo pagal BK 300 straipsnį ir jų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn.

1.6.4. Savivaldybių tarybų narių veiksmų teisinio kvalifikavimo pasekmės

Teismai, nagrinėdami savivaldybių tarybų narių „čekiukų“ bylas, kiekvienu atveju, atsižvelgdami į byloje surinktų duomenų visumą, priima vienokį ar kitokį nuosprendį. Jeigu konstatuojama, kad nebuvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, t. y. nenustatyta, kad tarybos narys būtų tyčia piktnaudžiaęs tarnybine padėtimi, kad jis suprato, jog veikia neteisėtai, naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais ar numatė, jog dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, ir šios žalos norėjo (tiesioginė tyčia) arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jai atsirasti (netiesioginė tyčia), priimamas išteisinamasis nuosprendis, reiškiantis, kad savivaldybės tarybos narys ir toliau turi teisę vykdyti teisės aktuose nustatytas tarybos nario

²⁶ Kauno apygardos teismo 2024 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-316-923/2024.

pareigas. O jeigu įvertinus savivaldybės tarybos narių veiksmus nustatoma BK 228, 182, 183 ir 300 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėties požymių visuma, priimamas apkaltinamasis nuosprendis, tam tikram laikui sustabdantis savivaldybės tarybos nario politinę karjerą, nes, remiantis Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso 176 straipsnio 4 dalies 4 punktu, savivaldybės tarybos nario, mero įgaliojimai nutrūksta nesuėjus terminui, kai jam įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija per 15 dienų nuo tokio teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos savivaldybės tarybos nario įgaliojimus nutraukia anksčiau termino.

Kadangi BK 228 straipsnyje numatyta nusikalstama veika iki 2025 m. spalio mėnesio buvo prilyginama sunkių nusikaltimų kategorijai, tarybų nariai, patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal tą straipsnį, iš principo neturėjo teisės kreiptis į teismą su prašymu dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės.

Nuo 2025 m. spalio mėnesio, pasikeitus BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos kvalifikavimui, piktnaudžiavimas, kaip nusikalstama veika, prilyginamas apysunkiam nusikaltimui. Tai tarybų nariams suteikė galimybę kreiptis į teismą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, įskaitant atleidimą pagal laidavimą. Pagal BK 40 straipsnį asmuo, padaręs apysunkį nusikaltimą, teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, jeigu: 1) jis pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką; 2) visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką; 3) bent iš dalies atlygino ar pašalino padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą arba įsipareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta, per terminą, kuris negali būti ilgesnis negu laidavimo terminas; 4) yra pagrindo manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą, laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų.

Vienas esminių atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės aspektų – nusikalstamą veiką padariusio asmens savo kaltės pripažinimas. Teismų praktikoje pripažįstama, kad „visiškas kaltės pripažinimas <...> paprastai konstatuojamas, kai asmuo apie padarytą veiką duoda teisingus parodymus, kuriais patvirtinamas jo padarytos veikos faktas, teisingai nusakomi svarbiausi šios veikos bruožai, ypatybės ir padarymo aplinkybės, taip pat besąlygiškai pripažįsta esminius teismo nustatytus faktus“²⁷. Tai reiškia, kad jeigu tarybos narys proceso metu pripažįsta esmines kaltiniame nurodytas faktines aplinkybes, pavyzdžiui, kad klastojo išmokų ataskaitas ir pateikė kitiems asmenims priklausiusius mokėjimo kvitus, nors išlaidų, susijusių su transportu, realiai nepatyrė, jis gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Kita vertus, tai yra tik viena iš atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų ir, teismui nenustačius BK 40 straipsnyje nurodytų sąlygų visumos, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą negalimas.

Analizuojant savivaldybių tarybų nariams aktualaus teisinio reglamentavimo pokyčius, susijusius su atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės, atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, kai asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, paprastai baudžiamoji byla jam

27 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-121-719/2025.

nutraukiama. Formaliai tai reiškia, kad tokiu atveju savivaldybės tarybos nario atžvilgiu nėra priimamas nei išteisinamasis nuosprendis, konstatuojantis, kad tarybos narys neatliko baudžiamajame įstatyme numatytų nusikalstamų veikų, nei apkaltinamasis nuosprendis, reiškiantis, kad byloje surinktų duomenų pakako tarybos nario kaltei pripažinti.

Kadangi, kaip minėta, Rinkimų kodekso 176 straipsnio 4 dalies 4 punkte numatyta, jog tarybos nario įgaliojimai nutrūksta anksčiau termino tik tuo atveju, jeigu tarybos nario atžvilgiu priimamas apkaltinamasis teismo nuosprendis ir jis įsiteisėja, formaliu požiūriu tai reiškia, kad savivaldybės tarybos narį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės Vyriausiajai rinkimų komisijai pagrindas tarybos nario įgaliojimus nutraukti anksčiau termino neatsiranda, nes nuosprendis, kuriuo nutraukiama baudžiamoji byla, nėra apkaltinamasis nuosprendis, kurio pagrindu rinkimų prievaizdui kyla pareiga nutraukti tarybos nario įgaliojimus.

Turint omenyje, kad viena iš atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygų yra susijusi su kaltės pripažinimu, teisiniu požiūriu, tarybos narį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės, susidaro paradoksali situacija. Viena vertus, tarybos narys prisipažįsta dėl baudžiamajame įstatyme nurodytų nusikalstamų veikų padarymo ir galiausiai teismas pats konstatuoja, kad atitinkamos nusikalstamos veikos buvo padarytos ir jas padarė tarybos narys. Visgi dėl to, kad tarybos nariui taikomas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą institutas, baudžiamoji byla jam nutraukiama ir klausimas dėl savivaldybės tarybos nario įgaliojimų nutraukimo net nėra svarstomas, nors, manytina, teisinės pasekmės atsirasti turėtų. Abejonių, kad formaliai nuosprendis, kuriuo nutraukiama baudžiamoji byla, nėra tolygus apkaltinamajam nuosprendžiui, nekyla. Kita vertus, tokiam nuosprendyje asmuo akivaizdžiai pripažįstamas kaltu dėl baudžiamajame įstatyme numatytų nusikalstamų veikų padarymo. Tad plačiau prasme svarstyтина, ar toks nuosprendis negalėtų tapti pakankamu pagrindu tarybos nario įgaliojimų nutrūkimui anksčiau termino. Galiausiai taip būtų įgyvendinta įstatymų leidėjo valia, kad savivaldybių tarybose nedirbtų įsiteisėjusiais teismo nuosprendžiais kaltais pripažinti tarybų nariai.

Dar vienas naujos BK 228 straipsnio redakcijos, įsigaliojusios nuo 2025 m. spalio mėnesio, probleminis aspektas susijęs su tarybų nariams taikomomis baudžiamojo poveikio priemonėmis.

Teismų praktikoje pažymima, kad „baudžiamojo poveikio priemonė yra teismo skiriama valstybės prievartos priemonė, kuri apriboja pilnamečio asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės arba lygtinai paleisto iš pataisos įstaigos, teises ir laisves bei nustato specialias pareigas, ir kuri padeda įgyvendinti bausmės paskirtį.“²⁸ Be to, „baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimu asmeniui siekiama to paties rezultato, kaip ir kriminaline bausme, t. y. su laikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, atimti arba apriboti asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti asmenį taip, kad jis laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.“²⁹

28 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287-1073/2018.

29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-511/2021.

Vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalimi, savivaldybės tarybos nariui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės, gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės. Pavyzdžiui, įvertinus tarybos nario padarytas nusikalstamas veikas, numatytas BK 182, 228 ir 300 straipsniuose, tai, kad šiuos nusikaltimus tarybos narys padarė tyčia, pasinaudodamas tarybos nario pareigomis ir siekdamas turtinės naudos, jo veiksmai buvo sistemingi, truko ilgą laiko tarpą, padaryta didelė žala, yra pagrindas skirti BK 68¹ straipsnyje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę – viešųjų teisių atėmimą, t. y. teisės būti išrinktam ar paskirtam į valstybės ar savivaldybių institucijų ir jų įstaigų, įmonių renkamas ar skiriamas pareigas atėmimą.

Praktikoje gali susidaryti situacija, kai tarybos nariui, padariusiam baudžiamajame įstatyme numatytas nusikalstamas veikas ir teismo nuosprendžiu atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, bus paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės. Vis dėlto nors įstatymų leidėjas tarybos nariams, kurių atžvilgiu priimti apkaltinamieji teismo nuosprendžiai, riboja galimybę eiti tarybos nario pareigas, taikant baudžiamojo poveikio priemonę tokių teisinių pasekmių tarybos nariui nėra numatyta. Kitaip tariant, Rinkimų kodekso 176 straipsnio 4 dalies 4 punkte įstatymų leidėjas nėra numatęs, kad tarybos nario įgaliojimai nutrūksta anksčiau termino, jeigu jam taikomos baudžiamojo poveikio priemonės.

Tokiu atveju gali susidaryti ydinga situacija, kai teismas savivaldybės tarybos nariui taikys baudžiamojo poveikio priemonę – draudimą eiti tarybos nario pareigas 3–5 metų laikotarpį, bet Vyriausioji rinkimų komisija tokio asmens įgaliojimų anksčiau termino nenutrauks, nes tokio įgaliojimų pasibaigimo pagrindo įstatymų leidėjas Rinkimų kodekse nėra numatęs. Kitaip tariant, nors savivaldybės tarybos narys bus prisipažinęs, kad padarė baudžiamajame įstatyme numatytą nusikalstamą veiką, ir už tai jam bus taikomos baudžiamajame įstatyme numatytos baudžiamojo poveikio priemonės (teisės eiti renkamas pareigas ribojimas), siekiant sulaukyti asmenį nuo naujų nusikalstamų veikų darymo, iš principo baudžiamojo poveikio priemonių tikslai nebus pasiekti, nes tarybos narys ir toliau eis pareigas ir galės vykdyti veiklas, dėl kurių teismas jam baudžiamojo poveikio priemonės ir pritaikė. O tai gali prieštarauti pamatiniams teisinės valstybės principams.

Išvados

1. 2025 m. savivaldybių tarybų narių „čekiukų“ baudžiamąsias bylas nagrinėję teismai nustatė, kad 2019–2023 m. pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą galiojęs teisinis reguliavimas buvo ydingas, stokojo apibrėžtumo ir skaidrumo, nors viena iš tinkamo įstatymo laikymosi sąlygų kaip tik ir yra jo aiškumas, suprantamumas ir neprieštarīgumas.
2. Teismų nuosprendžių analizė atskleidė, kad daugelyje 2025 m. teismų nagrinėtų bylų didelė žala, kaip vienas esminių piktnaudžiavimo nusikalstamos veikos požymių, buvo kildinama iš tarybos nario padarytos neturtinės žalos, kuri neretai nurodoma abstrakčiais teiginiais, neatskleidžiant, kuo ir kaip ji pasireiškė, nors apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis ir veika kvalifikuojama pagal kaltinimą, kurio požymiai nėra nustatyti.

3. Aktualios teismų praktikos analizė atskleidė, kad savivaldybių tarybų narių veiksmų kvalifikavimas pagal BK 183 straipsnį neatitinka turto pasisavinimo, kaip nusikalstamos veikos, dalyko, kurį apibūdina turto svetimumo požymis, t. y. nusikalstamos veikos padarymo metu tam tikras turtas kaltininkui nepriklauso nuosavybės teise, o yra tiesiog patikėtas ar esantis jo žinioje. Iš tiesų tarybų nariams išmokėtas avansas buvo ne jiems patikėtas ar jų žinioje buvęs turtas, o teisėtai į jų sąskaitas banke pervestos piniginės lėšos, kurioms atsiradus sąskaitoje atsirado ir teisėtas pagrindas jomis disponuoti.
4. Teismų nuosprendžių analizė leidžia teigti, kad savivaldybės tarybos nario veiksmai, kai prie avanso apyskaitų pridedami originalūs, nors ir kitiems asmenims priklausantys mokėjimo dokumentai, gali būti vertintini kaip turto pasisavinimas apgaulės būdu, bet ne kaip savarankiška BK 300 straipsnyje numatyta nusikalstama veika.
5. Įstatymų leidėjui 2025 m. naujos redakcijos BK 228 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką prilyginus apysunkiam nusikaltimui, „čekiukų“ bylose teisiami savivaldybių tarybų nariai įgijo teisę į atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Tarybos narį atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės baudžiamoji byla nutraukiama. Kadangi tarybos nario atžvilgiu apkaltinamasis teismo nuosprendis nepriimamas, remiantis Rinkimų kodekso 176 straipsnio 4 dalies 4 punktu tarybos nario įgaliojimai anksčiau termino nėra nutraukiami.
6. Savivaldybės tarybos nariui pritaikius baudžiamojo poveikio priemonę – viešųjų teisių atėmimą, t. y. teisės būti išrinktam ar paskirtam į valstybės ar savivaldybių institucijų ir jų įstaigų, įmonių renkamas ar skiriamas pareigas atėmimą, jos tikslai nėra pasiekiami, nes tarybos nario įgaliojimai nenutrūksta.

The Justification of Criminal Prosecution in Cases of Municipal Council Members' Expenses: Legal Qualification and Systematic Gaps

Mykolas Romeris University Law School

Institute of Public Law

Laura Matjošaitytė

E-mail: laura_matjosaityte@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-06

Summary. *This Article analyses the criminal liability applied to municipal council members in cases heard by courts in 2025. Based on the most recent court practice, it analyses the qualifying features of three criminal offenses—abuse of office, misappropriation of property, and document forgery, and reveals the problematic aspects that courts encounter when qualifying these criminal offenses and the legal consequences of the new legal regulation enshrined in Article 228 of the Criminal Code.*

Keywords: *municipal council; municipal council member; criminal liability; “checkbook” cases; abuse of office; misappropriation of property; document forgery, exemption of a municipal council member from criminal liability, early termination of a municipal council member’s powers, criminal liability, criminal sanctions.*

LIETUVOS TEISĖ

2025

Esminiai pokyčiai